

BORDEL BERTSULARIA LUZAIDE, XIX. MENDEA

<http://mediateka.fonoteka.com>

Nafarroako Gobernua - Gobierno de Navarra
Euskarabidea - Instituto Navarro del Vascuence
Nafarroako Euskararen Mediaketa - Mediateca del Vascuence de Navarra
<http://mediateka.fonoteka.com>

Iturria:

<http://klasikoak.armiarma.com>

Bordel bertsularia, Bordel (Jose Maria Satrustegiren edizioa). Auspoa, 1965.

Bertsio informatiko honen egilea:

Elea

Nafarroako Euskararen Mediaketak egindako lanak publikoak dira eta, Jabego Intelektualaren Legearen arabera jatorrizko idazlanak bestelako eskubiderik ez baleuka, nahi bezala erreproduzi daitezke.

BORDEL BERTSULARIA LUZAIDE, xIX. MENDEA

BURASOEI

Sortu gituzu holetan
gu iragan denboretan,
gero ezarri txoretan;
asko aldiz an ama maiteak
mantenatu bularretan, atxikirik besoetan
aitak ere belaunetan,
gero laster aztekotan.

Azi gintuzun gazterik
aita amari gostarik,
ez, hortaz ez dut dudarik;
ez dugu aurkitzen guk heiekin
baino bizi egun oberik,
ez eta heien parerik,
naiz ez ginuen mamarik
zeren ginen pobretarik.

Ortakotz diot egia
zeren den gauza argia
guretzat dela legia:
aste guzian lanian ariz
irabazteko ogia,
begiratzuz zuhurtzia
iragaiteko bizia,
eta ait-amez oroitzia.

Ait-amez gira oroitzen
eta begiak bustitzen
ez tugulakotz aurkitzen;
gure aurtasunean bazakiten
hek gure ongi altxatzen,
etsenplu onen emaiten,
gutaz ziren urrikaltzen;
eskerrak deztegu biurtzen.

Aita amek pena asko
jasan dute guretako,

bai, gure ongi azteko:
urte on degu desiratzen ta
Jainko Jaunak laguntzeko,
osasun on emaitako,
luzaz biziarazteko,
gero zeruan sartzeko.

Ama Birjina maitea,
zato gure laguntzera,
bai dugu behar-ordia;
eta munduan segi dezagun
zeruetako bidea,
otoiztuz zure Semea:
hark dezagun onestea
eiten diogun galdea.

Zeruko Jainko aundia,
gutaz miseriakordia,
atxik guri bertutia;
aita ameri, bai eta umeri,
zuk emaguzu grazia
uroski gure bizia
iragaiteko guzia
gero zeruko loria.

DONOSTIAN SOLDADO (1823)

Mila zortzi ehun eta
ogei ta irurian
zerbitzuan ginauden
Donostia hirian
liberalitateko
bandera berrian,
hartarik desertatu
inozentkerian,
miserable erori
etsaien erdian.

Hura zen ekainaren
amabigarrena,
gauazko bederatziak,
partitzeko orena;
konda ahala bana

gehiago du pena;
sofritzia ere ahal da
hala dabilena,
etsaiaren esklabo
munduko abilena.

Murraila pian sartu
bederatzietan,
kanale bati barna
atera errestan;
bederatzi baginen
konpañia artan,
zenbaitek malezia
zuten beren baitan,
deklaratzera nua
aski doloretan.

Murrailatik atera
ondoko segida
errepertitu ginen
oro, bana bida:
seinale garbia zen
ez ginela fida,
guardiak erne zauden
azantzer begira,
kontent ginen bizirik
heldzia zubira.

Zubira ginenian,
oro elgarrengana,
presentatzeko lotsa
guardiarengana;
batek, berak juaiteko
hartu zuen plana;
gu bida gibeletik
beldurrez engana:
arribada hunian
sartzeko orena.

Arribada baneza
ongi manifesta,
lastima ez laitenik
konpañian ezta:
bi aldetarik tiroka
gure errekesta,
kosta aize bateki,

lur barna tenpesta,
han ikusi ginuen
terribleko besta.

Bestaren erretoria
dolore tristia,
miletan aisago da
orai erraitia:
ingurina guzia
etsaiez betia,
miserable zen gure
estremitatia,
ez ginuen dudatzen
an desegitia.

Parlamenduko bida,
tristeziareki,
etzanik konserbatu
biziak uroski,
gero frantzesetara
juntatziareki,
nezesario zela
juaitia, preziski,
jeneralarengana
gure arrazoineki.

Prinzipal hari nion
eskatu grazia:
«Jauna, otoi barkatu
gure ausartzia!
Konpañia badugu
gibela utzia;
desiratzen ginuke
harat laguntzia
konbeni balitzaizu
gutan fidatzia».

Errepostua fite
prinzipalak neri,
oben egin liola
bere graduari.
«Jauna, urrikal zite
gure manerari,
biziaz nahi dugu
berme jarri
deus gerta balakio

zure armadari».

Soldaduak an ditu
manatzen berehala,
konpañiarengana
lagun gintzatela;
zenbaitek uste zuten
hilak gintuztela,
alegerarik zauden
herioa bezala,
otoitzak guretako
eginik zaudela.

Fite konsolatzeko
gaizki abiatu,
desfortunak holako
seinaleak ditu:
gu ere guardiara
zortzi arribatu,
gidari berriekin
bidiari lotu,
jeneralari behar
zela presentatu.

Jeneralarengana
arribatzen gira
pasaporten artzera
Tolosa hirira;
bi jendarmen artian
atseko Ernanira
an sala polizian
alokatzen gira,
miserabliak, odre
onaren begira.

Tolosara arribatu
biharamunian,
ilaren amairu
garren egunian,
zuzenak ginelakotz
opinionian
dekret bat eman zuten
umore hunian
esplikatu gabe zer
kausaren gainian.

Dekretatu zenian
Tolosan konpleta,
sententzia emaile
ba zen fornimenta;
nigar iturrietan
iru madamita,
guri ordenatziat
ainbertze tormenta;
bainan bertzek ereman
ontsa lotu eta.

Utzi ginuenian
Tolosa gibela,
segur da bihotzian
pena ginuela;
ordenatzen zaguten
heriotze krudela,
anitz pikarderia
egin ginuela,
Michelenaren plaza
behar ginuela.

Billafranka herrira
hurbiltzen pausia,
begien bistan daukat
hango presentzia:
lehenbiziko pena
zepuan sartzia,
bigarrena, esperantza
galtzeko bizia,
hobe zela Jainkoari
bihotza altxatzia.

Bertze bi egunetan
gero Mondragora,
irugarrena pausan
dezagun ohora;
gau erdiko jeikirik
bidiari gora,
guri beti bezala
hiltzia gogora,
nonbaitereko ditxa
gabeko denbora.

Salinasko mendira
gira arribatzen,

unibersalak hasi
gure arrobotzen:
ez diru ez arropaik
etzaigu baratzen,
bertzen zaharrak ditu
soinian paratzen,
halako pobrerikan
ez da paseatzen.

Unibersal horiek
zer kaballeruak!
Gerla bertzek egin ta
soldadu beruak;
gizon mañifikuek
dituzte graduak
Herodesen pareko
salbai borreguak.
Legerik ez dakiten
jende barbaruak.

Bitoria aldera
brehala martxe,
uste ginuen hiltzen
ginuztela hantxe;
gure kontra espantuz
hango dama beltzek,
presentatu ginela
sobera berantxe,
barkamendurik etzela
guretzat oraixe.

Gobernadoriaren
gana arribatu,
gure manerak oro
hari deklaratu;
kristauaren legian
harek errezibitu,
bai eta kordetarik
guziak libratu,
nola bere semeak
harek konsolatu.

Konsolatu ginituen
kaesa beruan,
eta menbro guziak
paratu libruan;

despatxa gintzazkela
etxerat lerruan,
balitz gure eremuko
zonbaiten graduan:
gure tribunalia
zela Nafarruan.

Nafarruako seme
kreatu mundura,
probintzian penetan
ibili ardura;
arribaturik ere
gure eremura,
mila barbaridade
eta arrangura:
purgatoriotarik
sartu infernura.

Infernu bat in daike
españolezkua,
ez dute ikusi nahi
presuna justua;
nola zerbitza diron
jendiak gustua?
Beti errespetatzen
dute injustua,
lur huntan dugulakotz
gobernu gaistua.

Goberniaren kontra
errekla naite,
behar den erregela
ez dutela maite;
jende miserabilia
arrobatzen dute,
pena da irautia,
erran ahal daite
afer mantenatzen da
sobera tunante.

Tunantekeriako
arraza guzia,
damurik utzi behar
munduko bizia!
Odolian dutela
beren noblezia,

negoziatzen dute
mila malezia,
larrutu nahi dute
jende buluzia.

Nafarruako serbil
lepondo gorriak,
Luzifer lotsa diro
haren koloriak;
montañesak girela
oro traidoriak,
martier finitzeko
emanez odriak.
Arrasatu balitu
enperadoriak.

Zortzira, ehun palo
ordenatu zauten,
duda niz halakuek
arimarik bauten;
ez dakit nehork ere
sinetsiko nauten,
zenbat purgatorio
erakutsi zauten!
Bihotza trankilago
bizi gira aurten.

Gure libertatia
ongi etorri dela!
Lehen ikusi dugu
denbora krudela,
estima dezagula
gure amodio fidela;
pena duten guziak
konsola ditela,
atsegin duteneri
egin guri bezala.

KARLISTEN GERLAKO KANTIAK
(1938 edo 1939)

Giristinoak, barkatu,
abertitzia dut artu,

nahi dut egiaz mintzatu
gure denbora nahiz pasatu;
leku hunian gira sortu,
ez dugu abandonatu,
beharrak guardiatzen gaitu
konserbatu behar baitu.

Orren konserbatzekotan
gerabiltzazu penetan,
okasione orotan;
bainan gobernuaren baitan
ez gira amodiotan:
sartzen dira graduetan
huntsa gobernatzekotan,
seinale guti obretan.

Obrarik injustuena
orai pratikatzen dena,
ezin esplika daitena;
konposatzen da mila kozina
ez dirokete kontina;
zonbaitek nahi luketena
armada bertzek mantena,
fornitzaliak zer pena.

Penarekin bizi gira
beti onaren begira;
etsitzen asiak gira:
sei urte ontan gerla ari da
astean bezain berri da.
Baionetak hunak dira
ezpatak ala balira,
sanyatu beharrak dira.

Sanya balite ezpatak
garbi laizteke disputak,
liberal eta karlistak.
Batzuek dira elgarren kastak,
bertziak negoziantak,
oro elgarren konsentak;
orietaik tugun presentak
neka bidia inozentak.

Inozentaren bizia
esklabo errendatzia
bere denbora guzia.

Enganatzalen gobernatzia
gure trabailu tristia;
auxe da ezin bertzia,
debalde enplegatzia
izerdiz irabazia!

Egin dituzte justiziak
ahal bezain itsusiak,
anitzi gosta biziak
batzuek anaiak bertziak kusiak
bi partiden nagusiak,
elgarren kontra guziak,
anitz «amigo» josiak:
zer patriota nahasiak.

Holako gerla manera
ez ikusirik obe da,
tronperia du sobera:
eman tugunak paper aldera
sekulan ezin kobera.
Emaiten dute kolera,
miserabliain gainera
gaizki agertu moneda.

Nor diren ez dut erraiten
legiak ez du emaiten
izenak esplika ditzen.
Ez duguia ba ikusten,
nunguak-nahi izan ditzen,
gizenak flakuen jaten?
Ori da etsenplu baten
zer segida deramaten.

Segida horren gainian
mintza gaiten zuzenian
libertate dugunian:
abertitzen tut fede hunian
baliatzeko heinian,
beren azken orenian
sar ditzen itzalgunian
diru metaren barnian.

Aisa litaike sartzia
balute preferentzia
konsegitzeko grazia.
Izanik ere mundu guzia

ezin konserba bizia,
ori da ezin bertzia!
Ez da aski diru biltzia:
orok zor dugu hiltzia.

«BIHOTZA ZERAUT
NIGARREZ URTZEN»

Xarmegarria, zure berririk
nihundik ez dut jakiten,
zureganat dudan amodiua
ardura nau oroitarazten;
zonbat maneraz maluros nizan
ez duzia konsideratzen?
Zutaz aipatzia guti aski dut,
bihotza zeraut nigarrez urtzen.

Ala oren tristia izan zena
nik maitatu zintudana!
Geroztik hunat pasatzen dixit
bihotzian zonbait pena.
Ni ote naiz munduan lehena
amodiua tronpatzen nauena?
Ondokuengatik gehiago sofri niro
nitaz fini baladi azkena.

Oi zer gauza lanyerosa den
amodioa gaztendako!
Bihotz gogor hori ez ote zaizu, bada,
ene alderat tendratuko?
Ze! ala orai kitatzen nauzia
arabez obe batendako?
Ark ere ez ote du nik bezala
izanen eguna gauaren ondoko?

Ote da zeruan aingerurik
elgar maitatzen dutenik,
zureganat dudan amodiua
baino fidelagokoa dutenik?
Ene penak finituren dira
ni juanez geroz mundutik;
ez dut nik beste erregretarik
xarmegarria, zurea baizik.

BARBERAREN KOBLAK

Kantore berri xarmant batzu
orai hasten naiz kantatzen,
iñorant denik balin bada
guziek entzun ditzaten:
izar eder bat ba dakizue
jinik ba dela Luzaiden,
eztitasunez betia da eta
guziak ditu xarmatzen;
orai asia da tristatzen.

Jinko Jaunaren probidentzia
ez dea bada aundia,
Irauzketako plaza hortan
holako argi noblia!
Argi eder horrek merezi luke
ederki adoratzia:
oferendatzat emakozue
mirra edo izentsia,
ahal duenak urria.

Barber gazte bat jiten omen da
Españiako aldetik
artizarra horren konsolatzera
erremedioz beterik.
Barber horrek egin ote du
hoin mirakulu aundirik?
Erremedioak eman tu bainan
deus ez omen du oberik:
gaixua utzi du tristerik.

Konseiluño bat ba nuke nik
orai emaiteko zuri,
barber gazte horrenganik
baldin ez bazira eri:
nahi baduzu konserbatu
zeure argi eder ori,
gezurño zombait erran behauzu
adoratzale orori,
eta ez fida nehuri.

Amodiotan den presuna
ez da beti alegera,

plazer bezanbat penetan
pasatzen dixi denbora.
Ni ere halaxe nihabilazu
galdurik neure odola,
mundu ontako plazer guziek
ez bai nirote konsola:
hilik ere ez dut axola.

ENE ANDREGAIARI

Andere gaztia,
otoi, barkatu:
enetzat nola ote
zira mintzatu?
Uroski egundaino
etzaitut xerkatu;
zeren gainian zira
hola deklaratu?
Biluak urratu
beharrak banitu,
zuk ez nahiz artu,
zu ez bezalakorik
nahi dut hautatu.

Abertitzen zaitut,
andere gaztia,
izariz ar dezazun
banitatia.
Fortunaz izan banu
nik borondatia,
ez omen zinazteken
nitaz hautatia.
Aise da, maitia,
kunkil izaitia
urgulu artzia;
oraino zerbait bada
gogoan pastia!

Ororen burukoa
alegera zaite:
zu afrontatu gabe
konsola naite.
Hola mintzo zirela
aditzen badute,

zure mina dudala
ais'erranen dute.
Erreklama zaite
ahal bezain fite:
Nork nahi zaituzte?
Zu bezalako filusik
nik ez dut maite.

Zu maite zaituna
ez da ene baitan,
etzaitela, ez, egon
naigabetan.
Iduri nitzazu
sobera amodiotan;
uste baduzu ere
etzira feiletan.
Egon naiz miletan
bertze zombaitetan
nahiz aferretan;
bainan ez egundaino
zure desiretan.

Desiretan egon naiz
errekonzatzeke,
bizpairur arrazoinen
esplikatzeko.
Zer zinuen suieta
ene aipatzeko,
zihaur iduriek
erreformatzeko?
Sekulan saltzeko
beldur baratzeko...
ez da fidatzeko!
Paregabia zira
murmuratzeko.

Murmuratzen dituzu
iduritzen zaitzunak,
horiek dira zure
jendetasunak.
Xarmatzen bide zaitu
zure edertasunak,
geien konplimendiak
egiten tuzunak.
Uroski goiz hunak
pasatzen tuzunak

emanik fortunak!
Odol hunik in liro
zurekin gizonak.

Gizonaren bizia
andre laguntzia,
konbeni dute elgar
eztiki artzia.
Bainan batzuk ba dute
mila fantesia,
beren baitarik heldu
zaiela grazia.
Oro malezia!
Ez da abilezia
urgulu artzia:
hiltzeko sortua da
mundu guzia.

MENDEKOSTE BESTETAN

Mendekoste-bestetan
aurthen Arnegiko errekan
istorio bat gertatu izan da,
kasik ezpeitirok erran:
bortz emaztek edan tuzte
amalau pinta bepetan
jokaturikan kartetan.

Jokoa zuten florian
Arnegin Madrilenian,
atso gaixoak uste zuten
zirala zeruko lorian
saindu ororen erdian,
beren botoilak aldian
bai eta plazar handian.

Batek zion besteari:
«Haurra ire graziari;
arnoño hunek alegeratzen
ditan bihotzñoa niri;
ene plazerra hona luken
banu zonbait ogi-poxi
arno ezti hunekin».

Katixa ta Katalin
auzo biak elgarrekin
arno edaten ari ziren
koraje handi batekin;
gero ondoan bazuten
gibel aldean zer egin
beren fanfarriarekin.

Hirurgarrenak ederki
tanteatzen omen daki:
hamarrekoak harek zituen
omen markatzen orori;
hundarrekotz nahasi zen
eta lurrerat erori:
orduan etzen egarri.

Laugarren hori zer pheza!
Maria zapatainesa;
huntsa esplikatzen zituen
heskuara eta frantsesa;
bai eta ere aisa egiten
bide handian esa:
horixe da haren letra.

Bosgarren hori zoin ote da?
Pentsatzeko ez da pena:
Zerafina gaizo orrek,
nola ezpaituke lehena,
«benedika dakiola, dio,
mahatsari ahiena,
arno ekartzen duena».

Ahuntzez jokatu eta
hasi ziren kolpeka.
Kaston deitzen guarda gazte bat
kanpotik jinik lasterka
hok partitu izan zituen
ez uste bezain aisa
arrazoinik ezin pasa.

Zuk ere etxekanderia,
erran beharzu egia:
jolas hortan zu ote zinen
horien buruzagia?
Bortz emaztek egiteko
horixe da komedia!

Hurran baizen zahagia.

ETXAUNDIKO KANTIAK

Giristinoak adora beza
komeni den relikia,
gaistakeriak utzita
huntsa goberna lekia;
buruzagiak atzeman diro
bizi deneko nekia,
bere baitarik ez badu maite
familiko bakia.

Behar bezala esortatzeko
ez dut ikasi eleka,
xuhurra denak ez dezala
okasionerik xerka;
bere usaia hala duiena
nik ez dezaket debeka:
erran dezaket ez dela propi
ama humiak kolpeka.

Lege justoak manatzen gaitu
bat bestearen ondoko,
superiorra erdiek ere
ez dute obedituko;
familietan kexatzen dira
elgarrengana orduko:
naturaleza ezaguturik
nehore ez dute artuko.

Geruago eta gaistuago da
jenden intenzionia,
manera hortan galtzen ari da
gure erlijionia.
Buruzagien falta dela
ba dut opinioia,
hek erakutsi behar bai dute
etxeko unionia.

Zuzen bidian laguntzeko
balio du huntasunak;
familietan sekulan ez du
parerik esenplu onak.

Bainan segurki ez dira berdin
guzien jendetasunak:
solasa aisa konprenitzen du
akusatzen den presunak.

Desafio eta maldizione
bere familiarekin,
hori kostuma gaistua dela
nik erranen dut garbiki;
girstinoak behar luke
gaizki eginaz urriki,
bizimodia kanbiatzeko
Jaunaren beldurrarekin.

Manamendien arabera
emaiten diren ordenak
ek obeditzen ez badira
orok baitugu obenak;
inumerable izanen dira
kondenatuko direnak
oro egiak balin badira
elizako erranak.

Ordenarioz kanpo dabilta
podere duten gizonak;
miliarka dira gizonak
hori ezagutzen dutenak.
Probidentziak argi ditzala
inozet direnak;
esenplu gaisto emaita dira
gehienik dakitenak.

Nolako soinu halako iantza
goizian hala atsian;
halako zombait ere bizi da
Españian hala Frantzian!
Esenplu eder guti emanik
Jainkuaren serbitxian,
etsaia aisa libertitzen da
beti gerla den etxian.

AYUNDAMENDUKOAK

Nahi duenak aditu

Luzaideko berria,
esku txarretan dabila
aspaldian erria;
lehenago beharra zen
finkatu larderia,
orai etzaio itzuliren
bakotxari beria.

Hiruetan ogei urte
gutienik ba ditu,
herri huntako aferak
ez dirala garbitu;
solas hori nork eztu
miliunka aditu!
Kozinerrak berak bezik
ez dira baliatu.

Herri huntan ba ditugu
ofiziale hunak,
larrurik zilatu gabe
sangaratzen dutenak;
lanyerosak ere dira
holako gizonak,
urrikarri ditut orien
beharretan direnak.

Manatu dretxuak bildu,
beti aintzina galde,
egundainoko eman guziak
ez emanaren balde;
arteko mensajeruak
ez dabilta debalde,
legearen fidel dira
bakotxa bere alde.

Herri huni errekontru
onak eman balako,
errespetu behar zuen
orai ez bezalako;
katoliko eskudran
ez da anitz holako,
zonbat-nahi bilduagatik
beti pundia flako.

Orai zuri mintzo naiz,
suietan nagusia,

etzinuela gupida
egin ahal guzia;
baldin ez bada ikasten
kunpliki malezia,
nolanahi honditzen da
gaizki irabazia.

Nik enuke sartu nahi
afer'orietan barna,
etzazula gaizki artu
huntsa nahiz errana;
errezibitzen zinuela
edozeinek emana,
aski aintzineko huna
zinuen xikana.

Jakina jarri zaizula
familia penatzen,
nola gobernutu zira
zeure ar-emanetan?
Solas ori entzuna da
gutziz gehienetan,
partzuerrak ba tuzula
ixilik daudenetan.

Herri guzia jarri zauku
aldi huntan minbera,
buruzagiek dutela egin
zarkeria sobera;
punitzia merezi ute
obraren arabera,
justiziaik balin bada
dezatela espera.

BAYGORRIKO HEGALIAN

Baygorriko hegalian,
ez urrun Donibanetik,
Jaun-andere biga dira ageri
bertzen gainetik.
Aspaldian bortxatuak
amodiuren aldetik,
anderiak galduik baitu
bi lumaño hegalpetik.

Lehen lumaren galtziak
baditu amabi urte;
bigarrena berriz aurten
biek penarazi dute.
Jaun-andere orier buruz
abisa eman nahi nuke,
elgar esposa dezaten
ideia hunik badute.

Idea hunak ar bitzate
bakotxak bere hunetan,
egin hutsak errepara
bizi diren egunetan;
oriek dabiltzan bezala
guti da oraiko eskualdunetan;
ohore guti orotan
bere gazte lagunetan.

Gaztek hala zaharrek
ez holakorik ohora;
eskandalak daramate or
aspaldiko denbora.
Animarik ba dutela
etzaie, ez, gogora,
oriek dabiltzan bezala
baita animalen moda.

Animalek hilez geroz
ez dute deusen beldurrik:
orien pare ez daike par
girstino zuhurrik.
Nola biziak ez baitu
memento baten segurik,
hobe dugu kanbiatzia
ez izateko malurrik.

Jauna! zuk ar bazineza
kanbiatzeko xedia,
galdu duenak egin diro
laster erremedia:
zuri emanak baititu
gorputza eta fedia,
zureganikan yalgiak
alaba eta semia.

Arrazoinekin zu baizik
ez du bertzerik goguan,
egun oroz or dabila
beti zure onduan:
ez bazira merkatuan,
handik etxeatekuan
sartzen da harri-ziluan,
zu gorderik zauden lekuan.

Jaun larru zuria sendi
delarik harpetik,
andere bilo horia
bere lagunen artetik
gibelerat gelditzen da,
erori dela astotik;
fida baita hark, xut-xutik,
begira minartze gaixtotik.

Hola minartu izan du
bietan erori eta:
holako irriskuan
gutiago ezin gerta...
Goraki ukatu zion
lehenbiziko paketa:
bigarrena ez baitziron uka,
bilatu dio gazaita.

Oraiko gazaita ere
ez du aisa xerkatu;
haurraren atxikitzeke
anaia zuen galdatu.
Zorigaitzez, tenoreko
hari zapeta zilatu,
auzoko batek jasan du,
hori ez da segeratu.

«ENE IZPIRITUAN BA ZEN
ZENBAIT BERTSU...»

Ene izpirituan
bazen zenbait bertsu,
oraino den guzia
etzeraut hustu;
zertaz dutan solasa

emazue kasu,
esplikaturen baidut
ahal bezain justu:
zahar bainan prestu,
odola zaut hoztu,
biotza're laztu,
gorputza beraztu;
oraino gazte banitz
banuke gustu.

Zahar gazten arteko
hau da parabola,
—zuzen esplikatzeko
ainbat gogor da—:
gaztia adin batez
ez ditake molda,
gorputza sendo eta
azkar du odola.
Zaharra ez da hola:
iragan denbora
etortzen gogora
et'ezin konsola,
nekez bihurtzen baita
zahar arbola.

Egunak badoatzi
egunen ondotik,
ez dira elgar iduri
juaiten hargatik:
atzo iruzkia zen
dirdiran zerutik,
egun oibelak ialgi
itsaso aldetik;
euria ondotik
asi da gogotik
odeien barnetik;
hortako badakit
erituko naizela
bustiz geroztik.

Uda lehen arrosa
neguan arraro,
osto bano arantze
aise gehiago;
denez ohoratua
primaderan dago,

izotza jinez geroz
loriak akabo;
handik goiti gero
ez du gehiago
zeren ez den bero,
hortaz segur nago...
hori bezala gira
zaharrak oro.

Huna gaztetasuna
zoin den loriosa!
Horri konparatzen dut
nere arrosa:
usain goxo ezti bat
kolorez airosa,
bere arropa ere
anitz baliosa.
Zahar odol otza
nundik ez lotsa?
Flako du bihotza,
baitaki bai huntsa
lur barnean duela
laster gorputza.

Aspaldi du naizela
etorri mundura,
geroztik pasatu da
anitz denbora;
atsegin batendako
frango arrangura.
Miseria kantatuz
bizi naiz ardura.
Geroko mentura
nik banu segurra,
egin nio hura
anitzen gustura:
zaharren gaztetzeko
baginu moda.

Zahar giren guziak
gaztetzen bagina,
anitzentzat munduan
zer atsegina!
Horrek senda lezake
gure biotz-mina,
gibelerat itzuliz

pasatu adina.
Gazte larru fina
kolorez arina,
ongi esamina,
salba zak arima,
ararteko harturik
Ama Birjina.

Zahar bezanbat gazte
badua mundutik,
naiz zaharrak oro
doatzen hargatik.
Heriotzeko orena
ez ahantz burutik,
segurragorik ez da
sortzeaz geroztik.
Juaitian hemendik
gizonak ez daki
zer duen ondotik
bekatuen gatik,
barkatzen ez badauzku
Jaunak zerutik.

Urgulutik asi zen
lehen bekatua,
Luziferrek emanik
bere zimendua,
asaldatau bai zuen
lehenik zerua
bai eta piztarazi
infernuko sua;
suge armatua
lehertu burua
jin denian ordua;
Maria Saindua
zure medioz dugu
salbamendua.

Etzaitut imitatu,
ama, orai artian,
orai egiten zaitut
oroz batian.
Jesus, Maria, Joseph,
hitz hok aipatzian,
bake gozo bat bada
ene bihotzian.

Azken orenian
Jaunak jujatzian,
jar zazkit aldian
hil nadin bakian;
zeuretzat ar nezazu
azken hatsian.

Sortzez eta bataioz
ni naiz luzaidarra,
orok dakitena
Bordel xaharra;
oraino bizi bainiz
ez dut solas txarra:
gorputzez erbaildu ta
kunkurtu bizkarra,
galdurik indarra,
eztitu sukarra,
bihotza ez azkarra,
ez hala beharra:
aisa pasaturen dut
nere bizi ondarra.

«LUZAIDEKO
INDEMNIZAZIOAREN GAINIAN»

Publikatzera nua
berri noble baten,
desira ginuena
izan dugu aurten,
miletarikan batek
etzuen sinisten;
ortakotz asia niz
nola den erraiten,
adiskide fidelek
plazar ar dezaten.

Real Decreto batek
idekirik bortak,
goratu ginituen
leheneko notak:
etzutela balio
orai dokumentak,
konsulta egin zaikun
gure abokatak,

ezin garbi daiztela
holako bokatak.

Lan horren garbitzeko
denbora behar du,
luzaturikan ere
ezta gaizki heldu:
Madrilen eztuenak
arrazoina galdu,
ohore publiko bat
merexi ahal du;
bi erresuma otan
errespetu badu.

Gure superiora
zenbait laguneki
sekulan eztaiteke
trabaila obeki;
gizonak gobernatzen
badira fidelki,
zer egin dezaketen
nehork ere eztaki;
mihiak behar luke
ibili eztiki.

Nor den ahal dakite
Luzaiden nagusi!
Anitz haren pareko
amak ezta azi.
Gure borandatia
konsidera zazi:
Jaunak ezpalezako
hiltzia ofrezki,
oraino behar luke
mila urtez bizi.

Gure adiskidiak
oraino badira,
baliatu zazkigu,
anitz konten gira;
solasak entzun eta
dudatzen badira,
aski da egotia
obrari begira;
gizonik aundienak
okupatu dira.

Konseju Estaduko
gorputz ain sabanta,
Europa guzitikan
sinetsia baita,
errebokatu zuten
bertzen indireta,
ikusi zutenian
gure dokumenta;
ortatik heldu zaigu
behingo errenta.

Bazela kontrario
konde eta noble,
entzutia bera-re
etzen admirable;
beti norbait izan da
kuraia emaile,
arrazoina galtzia
etzela posible;
gure konbentzitzeko
eztira kapable.

Konseju Estadoko
obra eta fama,
seietan pasatu da
gure erreklama,
azkeneko segida
garbiki derama;
antik ateratzen da
Luzaideko ama,
guzien gidaria
Isabel Madama.

Atsegin osua du
zenbaiten biotzak,
garbitu direnian
pizuko balantzak;
goberniak emanik
bere ordenantzak,
orai segur direla
gure esperantzak;
eztakigu nola egin
aien alabantzak.

ALDUDEKO KANTIAK
(1864)

Kantatzera niazu
goguak emanik,
menturaz hobe nuke
ixilik egonik;
bainan ez naike egon
oraikuan nehondik,
suietak heldu zauzkit
bat bestiain ondotik.

Mila zortzi ehun eta
iru ogei eta
iru edo lauian
gertatu suieta;
oraino ez laiteke
anitz manifesta
holakorik gehiago
ez baladi gerta.

Elgarrez agradatu
bi presuna gazte,
horien amodioa
konsidera daike!
Baten aita eta ama
kontrario duzte,
holako afronturik
ez bai zuten uste.

Aita amek alabari
konseilu arina:
—Ezkontza bat ba dugu
zuretzat egina.
Harek barnian bai zuen
sendimendu fina,
amodiorik gabe
etzen atsegina.

Alabak errepostu,
gazte izanik ere,
borondate hunian
segurki alere:
—Nundik izan daiteke
hura ene jabe,

egundaino nihuri
itz bat erran gabe?

Behin errekontratu
beste anitz bezala,
uste gabeik halako
solasik bazela:
ene aita amekin
adiskide zela,
enekin ezkontzeko
arrañatia zela.

Errepostu eman nion
entzun bezain fite:
—Ene kargurik gabe
trankil egon zite.
Ni abisatu gabe
tratian ar zite:
arrañatu bazira
hekin ezkon zite.

Hara nola baitira
gau eta eguna,
anitz diferentzia
ikusten duguna;
nahi balin baduzu
unione huna,
nor berak xerka beza
aldeko laguna.

—Amodiorik gabe
ez naiteke esposa,
sekulakotz nindaik
orduan malurosa;
ene ixilik egin
dutenek ezkontza,
saldu nahi ninduten
animalen gisa.

Aitarekin lanian,
amarekin elizan,
presuna xinpliagorik
etzitaken izan;
auzokuek, esenplu hek
obedi nitzan...
itsasoz pasatzera

obligatu nintzan.

Adios, ama eta
aitari goraintzi!
Montebideora nua
biar edo etzi;
hango negoziuak
behar tut ikasi,
nola biziko giren
Jinko Jaunak daki.

Ene ama maitea,
ze emazte prudenta!
Alabaren medioz
etzitela inketa;
zuk bizitzeko bahu
behar den errenta,
eta ni Ameriketan
gaixo iñoranta.

Karta igorri nakon
ama nobliari,
zuzenaren amatxi
nahi zuen jarri;
ene xangrinatzia
ez da arrigarri,
erreposturik ere
ez baitaut igorri.

Mila mila goraintzi,
aita ama zuhurak!
Ontsa gozazkitzue
Aldudeko lurrak;
egiten batuzue
kontratu makurrak,
nor berak jasanen tu
ondoko malurrak.

Zer sinifikatzen du
kontrako sasoinak!
Desagradable dira
munduko fazoinak;
plana justua eman
behar du gizonak,
eta partikularzki
herriko artzainak.

Gezurrik balin bada
bertsu berri otan,
norbaitek erran date
aizezko bidetan,
bada permisionia
ohore beretan,
publika ditzatela
Eskual herrietan.

ERIoTZ KRUDEL BAT

Orai agertzen dira
kantore berriak,
gazten hala zaharren
doloragarriak;
nork egintu halako
traidorekeriak,
eta partikularzki
bakotxai berriak?
Estonaturik daude
eskual herriak.

Eskual herrietan
fama aundia da,
bertze potentzietan
barna juana da;
ofreziturik ere
zernahi parada,
girstino fidelik
ez daite agrada;
esposak laudatzeko
eitate txarra da.

Iragan buruilaren
zortzigarrenian,
eriotze bat ein dute
ilundu denian;
prebeniturik zauden
desira hunian,
asesinatu dute
lurraren gainian,
mantxa hura han dute
biotzain barnian.

Nonbaitereko gizon
triste erromesa,
(arrazoin horrengatik
nehor ez ofentsa),
etzen, ez, agradable
halako promesa:
kanpokoak egile,
etxeakoak pentsa,
fagoratu baditu
zer errekonpentsa!

Nausia lur barnian
martir hil otza,
oraino etxekuek
hun dute biotza;
hura galdurik ere
aien erreposa!
Munduko triumfetan
huntasunak goza;
gizonak maita diro
halako esposa!

Esposa hila eta
aita galeretan,
sekula bezain bero
bertze aferetan:
horien konpromisa
etzen aferretan;
gastaturikan ere
zerbait paperretan,
aisa bizi daiteke
hurran denboretan.

Denbora noble hori
kanbia daiteke,
bi mundu plazerretan
pasatzia neke;
oraiko grado hori
atzeman du merke,
bertze tratamendu bat
egin nahi luke,
ahal bagindu zenbait
konde edo duke.

Gero ere norbaitek

arriskaturen du,
fortunaz ez badira
lehendanik hundu;
arabez etzirela
beharrez ezkondu,
orietaz mintzo da
horren bertze mundu,
nola eman behar den
azkenian kondu.

Konsidera dezala
begira dagonak,
ez du gaitzik merezi
egia dionak;
ilun onduan ziren
heien obra hunak,
menturaz lehenago,
barrenda egonak;
jornaleko hun dira
holako peonak.

Obra manifiko bat
disposatu dute,
tribunale justuban
laudatzen badute;
Luziferrek bezenbat
urgulu badute,
Jaunaren poderia
galdu nahi dute;
orai goza ditela
huntsa egin badute.

Gizona bere faltaz
konsumitu hurran,
ikusi dena baizik
ez daiteke erran;
obraren arabera
beti arranguran
deskansurik ez duke
lurreko denboran;
hemengua gal eta
bertzia menturan.

Gizona kondenatu
galeretarako,
fantasia gaistoak

hori egin dako;
lurrian bizi deno
miseria frango,
adiskide fidelik
jarraikitzen zako?
Urrikalmendu guti
halakoendako.

Suiet horien xefa
ez da hemen bera.
Krima aundiak ditu
famen arabera;
sekulako juan dute
galeraz galera,
hala duhan gizona
ez da alegera,
orai bihur laiteke
Jaunaren legera.

Bat ain zaharra eta
bertzia gaztia,
(mundua-ilusitzale
gaistuen tratia);
haren larriaz bertze
baten erostia,
etxean sartu gabe
zen konposatia;
mirakulu aundia
akort izaitia!!!

Izpiritu duienak
ba daki engoitik,
penak heldu direla
plazarren ondotik;
berak ez balinbadu
maite bihotzetik,
(hura da prinzipala
guzien gaintetik),
ezkontzarik ez egin
interesaren gatik.

Mundu au garnitzen da
kalitate oroz,
batzu fortunarekin
bertziak maluros;
anitz ezkondu dira

adineraz geroz
gihotza bete gabe
amodio beroz;
gero maitatzekotan
esposik ez eros.

Zer sinifikatzen du
bihotzeko errak?
Erredoblatzen dira
Satanen indarrak;
deus ez du balioko
ondoko nigarrak,
kondiak eman behar
ditu bat bederak,
ahantziko baitira
tualet ederrak.

Holako suietikan
pasatu ote da?
gure denboran ez da
nehontik atera;
sartu nahi duienak
justoen artera,
penitentzietako
denbora fite da,
desertura joaiteko
nigar egitera.

Penetan den presunak
hun luke konsolu,
eman zuien fedia
obserbatzen balu;
soinian ba dabila
sobera urgulu,
jenden murmuratzia
ez da mirakulu,
seinale ba duiela
bihotzian dolu.

Ustez eginik ere
munduko fortuna,
deusetan ez daiteke
estima presuna;
zenbait egunendako
hun da huntasuna;
pratikatzen ez bada

borondate huna,
sekulako gal diro
bere urostatasuna.

Kantu hok egin dira
ez libertitzeko,
baizik ere guziek
esenplu hartzeko;
nehor ez da kapable
justifikatzeko:
zernahi egin lirola
ez da fidatzeko,
boza eman duienak
esposain galtzeko.

Españako frontieran
erri bat Arneguy,
an gertatua da
mirakulo hori;
mendiaren gainian
odola ixuri!
Gisa hortan iteko
asesina hori,
espos gaixua dute
zerurat igorri.

LIMITEN GAINIAN (1865)

Emeretzi siglotan
eztu falta anitz,
iru dozena urte
tronpatzen ezpaniz;
suieten publikatzen
orai asia niz
oroitzen eztirenak
adbertitu nahiz,
xefen obeditzera
obligatu bainiz.

Bortz ehun urte konpli
fronteran kimera
bi nazionetako
auzuak minbera;

oraino segi laite
inbidia bera,
sumetitik beharko
odren arabera;
anitzek ez dirote
ori konsidera.

Odriak eman tuzte
ordenariuan,
fronteran egon diten
nor bere graduan;
arrangura aundiak
dituzte ahuan,
promenatu nahiak
dira Nafarruan,
bertze pentsamendurik
eztute ahuan.

Nafarruak galtzen du
bere terminotik
iru legua kanpo,
ori gutienik;
aski atzeman dute
arabez engoitik!
Aingeru bat ezpalitz
agertu nunbaitik,
urrikalmendu guti
orien aldetik.

Fronterizo oriek
naturalak dira,
balute libertate
ikusiak tira;
nausi ahal balite
nekez erretira
guzien protxatzeko
entregu baitira:
xinurriak bezala
irakinak dira.

Lehen ibili dira
disputa bilatzen,
indarren medioz
ziren baliatzen;
bortizki ari ziren
gurian manatzen;

ala sofritzia're
osoki pena zen;
orai erran bezate
eia norena zen.

Nola portatu dira
españolekilan?
beren numeruaren
indarrekilan;
menturaz ezpaitute
pentsatu sekulan,
brenuak bazirela
gure peninsulan,
obrak agertzen dira
denborarekilan.

Zernahi pasatu da
iran denboretan,
akzione tristiak
beti fronteretan;
goberniak eztiki
gure faboretan,
bake terriblia da
potentzia otan,
estimatzeko luke
zeinek bere baitan.

Beldur izan behar du
gerlate aundier,
etan ezitzen dira
zenbait gizon fier;
biotzez emanero
konseilu guzier,
penarik ez desira
auzoko errier.
Yaunak barkatu zuen
bere hiltzalier.

Badute inbidia
eta yoleskua,
sostengatu nahiak
arrazoin flakua;
eztezatela uka
gauza publikua:
Nafarruak galtzen du
iru lau legua;

bistan eremaiteko
ori zer pikua!

Nafarruak auzuan
ezagutzen dina:
beti bere aldera
nazione fina;
ederki zabilaten
beren ofizina,
siglotikan siglora
limitak aitzina,
españolak abiltzen
asi ez bagina.

Limiten gaisetikan
ardura disputa,
milaka desafio
armak artu eta,
kontrariorik gabe
ek ezin sujeta;
inprimerian daukat
orduko suieta,
ahatziko direla
inposible baita.

Auzo hunarendako
esenplu ederra!
Lege huna dutela
hori gauza klara;
azienden mantenuko
bahutela beharra,
gozatu nahi zuten
español belarra;
gisa hortan badute
sekulako erra.

Españako belarraz
da diferentzia,
guk ere desiratzen
defendiatzia;
Frantziakua zela
zer aparentzia!
Iretsi nahi zuten
gure Probintzia,
zuzenian eztute
mila prudentzia.

Gure Probintzia da
Españako lurra,
fronterizo oriek
beti arrangura!
Okupazionia
bazuten ardura,
hunak edo gaistuak
emanik burura,
kexa presentatzia
governamendura.

Gobernutik gizonak
manatzen zituzten,
konpostura asi ta
lehen bezala uzten;
guarek ez duguia
garbiki ikusten?
Lekuko abitantek
nahasten zituzten,
titulu errestorik
nehon ezpaitzuten.

Gobernietan ere
ezagutu zuten
gizon intresatiek
zer egiten zuten,
nahi zutena baizik
etzutela entzuten:
nazione guzia
ilusitzen zuten.
Ordian sekulako,
disputa bazuten.

Opinionia da
bi gobernietan
gauza hunik eztela
intresatietan;
gizon inpartzialak
arturikan listan,
nehon ibili gabe
limiten bisitan,
ek arrañatu dira
dokumenten bistan.

Urruneko sabantak

jitearekilan,
(inbidia zutenek
bazuten aski lan),
bi gobernietako
ordenarekilan,
bertzek pretentsionerik
etzuten ekilan;
justifikatu zuten
Baionako salan.

Arrañamendu horrek
zortzi urte ditu,
anitzek errain dute
eztutela aditu;
gure solasa ezta
prisaka finitu.
Nork bere uñaziak
beharko sofritu
zerbait erremedioz
kentzen ezpaditu.

Iruretan ogoi ta
emeretzi urte
tratamendu oriek
asirik badute;
geroztik termino bat
guria an dute,
gu afrontu guzien
korrespondiente;
errebañak baitugu
orai konpon bite.

Karlos kinto izan da
enperadorea,
preziskari espainiarren
gobernadorea;
hantik hunat ardura
disputa gorria,
guzien garbitzeko
jin da tenoria,
konserbatu baitute
beren ohoria.

Irugarren Napoleon
jarri zen Frantzia,
enperadore eta

noble puxantzian;
fronterak ezarri tu
oro deskansian,
Jaunak plaza baleza
bere saetsian!
Borondate ori da
ene biotzian.

Españako erregina
Isabel segunda,
aren fama noblia
milaka urrun da;
bere arrazoinaren
segitzeko hun da;
orai haren pareko
printziperik nun da?
Gizon abilek ere
ez dirote konda.

Gure doña Isabel
Napoleoneki,
tratamendu eder bat
ein dute nobleki,
fronterako disputak
ikusteareki;
etziroketen obra
kristauek obeki,
separatu dituzte
nor beriareki.

Orien erregelak
oraino zer dion
Real Decreto bati
begiratu nion;
manifestatu gabe
ez naiteke egon,
holako monarkarik
ez ahal da nehon.
Biba Isabel eta
biba Napoleon!

NAPOLEONEN BERTSUAK
(1870)

Napoleon jua del
Frantziatik kanpo!
Hari eman dakote
estakuria frango;
nausi atera balitz
Prusiarendako,
etzuten ez guziek
abandonatuko.

Napoleon jua del
dudarikan ez-ta,
ez baitzion bentzitu
oraiko disputa;
pentsaketa egiteko
tenoria baita,
zer irabazi dute
hura galdu eta?

Napoleon nola den
apal eroria,
Frantzia lagundu duen
enperadorea!
Malurra malur del
nun da ohoria?
Abandonatu dute
beren faboria.

Arribatu zenian
bazaine hori Metzen,
haren armada guzia
huntan desegin zen;
inbidiarik bezik
ez dugu aditzen,
gerra frantsesen eta
bitoria bertzen.

Opinionia du
bakotxak beria,
gisa hortan galtzeko
enperadorea,
bertzetan ere bazen
zerbait larderia,
entregatu zelarik
haren armeria.

Arma eta gizonak

dira entregatu,
uroski ez bai dira
guziak suntsitu!
Egundaino ez dugu
bertzerik aditu,
zonbaiten fantesiak
oro galtzen ditu.

.....
.....
.....
.....

gizon aundia frango
bazela Parisen,
bainan balentriagorik
ez dugu aditzen.

Napoleon beldurrez
emigratu dena,
makurrik egin gabe,
bai du aski pena;
gizon abila eta
justua lehena,
olaxe paratzen due
zuzen dabilena.

BANKAKO NEXKATUAK (1874)

Mila zortzi ehun eta
gehiago dena,
hiruetan hogoi eta
amalau garrena;
serioski izan dut
nunbaitik ordena,
pertsuen paratzeko
ar dezadan pena.

Pertsuen paratzera
orai abian naiz,
suietak nola diren
informatu bainiz;
yeloskuan bizi dela
nexka gazte anitz,

nik ez nitzazke sala
publiko ez balitz.

Publiko da Baigorri
neskatuen solasa,
oraino aintzinago
ez baladi pasa;
sinesteko maneran
izan dut abisa,
joka aizan direla
adiskide gisa.

Adiskide bezala
behar zuten izan,
elgarri mendekatzen
ez balira aizan;
ez da gauza propia
samurtzia plazan,
bakotxak bere faltak
beharko tu jasan.

Zer erran ez dakiten
gazte inozentak,
punitu behar luzke
gure Presidentak;
nunbaitik heldu dira
holako presentak,
guzien yuiatzale
dira medisentak.

Medisentzia hori
ez da ene aldetik,
bainan salatariak
ba dira nunbaitik;
behin edo bietan
entzun dut engoitik,
nexkatuak dabiltzala
mutilen ondotik.

Nexkatuak gerlan ta
mutillak pake,
amorante solasa
dabilate merke;
behar bada norbaitek
fortuna in diroke,
eta beste zonbaitek

sekulako neke.

Nexkatuen gerla dela
Bankako errian,
inprimatu behar da
Testament Berrian;
fortunatu balira
ezpatak gerrian,
elkar onditzen zuten
kolera gorrian.

Koleran zirela
dudarikan ez da,
bainan pena guziak
ezin manifesta;
ofiziale hunak
badu errekesta,
barnetik eri dena
sendatzera prest da.

Neskatilla gaztiak
etziztela fida,
beste desohoratzen
gaizki ari dira;
arropa largo ortan
lanyeros baitira,
serioski diberti,
goizik erretira.

Anitz hunkitzen dira
oraiko suietaz,
nork eman diro kontu
obra guzietaz!
Errana den bezala,
ni fida niz hortaz,
anitz lazo ba dela
aita amen faltaz.

Obeditzen ez bada
ama edo aita,
anitz delikatu da
gaztearen kreita;
besten satisfazia
inposible baita,
inprudentik ez daike
bihotzetik maita.

Gazteak ba dabila
mila pentsamentu,
geroko segidari
egin beza kondu;
bakotxak bere karga
jasan behar du,
penatuko badare
nahi du ezkondu.

Ezkondu eta gero
anitzak maluros,
elgarrekin disputan
gau eta egun oroz,
amodioa diruz
ez baditake eros,
neke da maitatzia
hastiatuz geroz.

Beste irringarri bat
egin zuten Bankan,
ederrago liteke
ikustia bakan;
neskatuen bataila zen
koleraturikan
biluak eta pildak
porroskaturikan.

Geroko lanyerrari
ez dira behatu,
konbeni den bezala
nahi dut deklaratu;
uroski ez baluzte
gizonek behiratu,
norbeitek behar zuela
larrutik pagatu.

Kuraia izaitea
ere ez da aski,
nagusi denak badu
abantailik aski;
konpañian zirenak
badakite naski,
soldado huna zela
bat partikularzki.

Anitzen galgarri da
gure urgulia,
hunak ez du nahi
gaizki ibiltzia;
izpirituz goberna,
denboraz balia,
aisago aziko du
bere familia.

Enbidia ori ez da
lehenbizikoa,
benzitu nahi dute
jende ohorezkoa;
manifestatzen dute
beren yeloskua,
halakuak egin diro
ezkontza freskua.

Gomuzki florian da
amodiua dina,
orok obe ginuke
halaxet bagina;
odolaren pizteko
jiten dan adina,
aisa konsola daïke
holako xangrina.

Habitura gaistoa
sanya dakitela,
nehon ez dakite pausa
zombaiten odola;
konsideratu gabe
bizi dira hola,
beren pasioniak
ezin disimula.

APEZENAK
(1876)

Airea: «Kattalin ttuku, ttuku, Kattalin arina»

Karlosen desira zen
Españian nausi,
suieten publikatzen

nahi nuke asi;
nola kurritzen baitu
montaña eta sasi,
ladronkerian baizik
ez dute ikasi.

Karlos abiatu zen
sazerdoten lagun,
tema ortan direla
badu zonbait egun;
guk emanak nun diren
ez dira ezagun,
zer etxeko semiak
dotatzen ditugun.

Nahaskerian dabilta
zonbait sazerdote,
berak direla kausa
ez ditugu maite;
gizon gaixtua frango
konberti lirote,
mintzo diren bezala
goberna balite.

Sazerdotek diote
otoitz egiteko,
Karlos benedikatu
setimorendako;
ladronguari benta
huna eman dako,
lurreko abitante
guzien publiko.

Ohore bide zaio
karlisteriari,
noblezia dutela
gerlaren gidari;
batailan segurretik
nahi dute ari,
garrik formatu gabe
kabaleriari.

Karlisten usaia da
ez abantatzeko,
entregu ez badira
batailan artzeko;

sasiko alderdia
baliatzen zako,
otsuen gaztelura
erretiratzeko.

Laborari gaixua
aisa da erori,
hobenik egin gabe
sekulan nehoi;
sortu giren guziek
ba dakigu hori,
zorrik ez ginuela
Karlos setimori.

Karlosen abantailak
nahi tuenak aditu,
traidore horiekin
faboriak ba ditu;
nazione guzia
arruinatu gaitu,
lorian bizi ginen
ez balitz agertu.

Zonbaitendako on da
haren agertzia,
guri tokatu zauku
anitzen galtzia;
arrazoina ezin pasa,
hau ezin-bertzia!
nagusi den partia
beti sinetsia.

Laborari pobriak
derama bizia,
lurrarekin borroka
denbora guzia;
familiako eskas
bere irabazia,
apez edo notari
hobe da jartzia.

Karlosen defentsorrak
jarri ziren teman,
oren baten bakerik
ez dagute eman;
erdiak destruitu,

beste erdiak ereman,
obra onik indute
gure erresuman.

Karlosen defentsorrek
duten pasionia,
guziak ohoinguan,
zer anbizonia!
Konformatzen asi da
gure nazionia,
esku onetan dela
errelisionia.

Adinetan aitzina
izanikan ere,
egiaz mintzatzeko
ni ez niz erabe;
afer tunante batzu
gure onen jabe,
lehen zerbait zutenek
orai deuse gabe.

Baliatu direno
zerbait engañoiz,
bakerik etzitaken
heien amodioz;
errefusarik gabe
egonak serioz,
Jaun aundi egin dire
gerlaren medioz.

Kanbiatzen asi da
Karlosen segida,
famaren arabera
flakatzen ari da:
Frantziarat omen du
eraiko salida,
segur naiz montañetan
ez dagola fida.

Finkatu nahi zuten
Karlosen legia,
ez litake komeni
erten dun egia;
injustuak bai dira
dena zarkeria,

Españiatik ihesi
errege nahia.

Nafarrua eta bertze
iru Probintzia,
etzuten karri nahi
obedientzia;
orai obe lukete
umiliatzia,
ez badute bilatzen
esklabo jartzia.

Karlos damu litake
abandonatzeko,
maluroski sortu zen
gure penatzeko;
zer arrazoin ginuke
haren maitatzeko,
deretxorik ez du ta
orotan artzeko?

Erruak barna ditu
jenden maleziak,
deusik ez du balio
finaren biziak;
lana frango baluke
orai justiziak,
kastiga balitzate
traidore guziak.

Obraren arabera
dira informiak,
arrauinatu dituzte
gure eremiak;
bai eta galarazi
aitamen semiak,
piedade gabeko
gizon infamiak.

Indarra heldu zela
gubernamendutik,
Karlos ikaratu zen
guzien gaintetik;
erretira egin du
ahal duen lekutik,
trenpian heldu ziren

etsaiak ondotik.

Diputazionia
pasatu zen lehenik,
nahi zuten xikana
guzia eginik;
ez ahal da nehore
Europar gizonik,
oriek bezain aisa
aberastu denik.

Formatu zirenian
bataila kanpalak,
fite bildu zituzten
karlistek egalak;
benedika ditela
armada legalak,
biba Alfonso eta
haren jeneralak.

Jaunaren azotia
ez bezate etsi,
flakatu arteraino
ez dute sinetsi;
igortzen ahal dute
Españari goraintzi,
sekulan ez dirote
gubernurik bentzi.

Nola baita sobera
Karlosen botuko,
badakit ez nautela
grazian artuko,
ni ez niz aintzinago
deusetan sartuko,
In aeterno ez dute
par ori pastuko.

SORTUZ GEROZ GUZIEK

Sortuz geroz guziek
zor dugu hiltzia,
deusik ezta gure
munduko bizia,

kita dezagun beraz
hemengo auzia,
garbiki esamina
gure konzientzia;
bertze munduan da
gure justitzia,
azken sententzia,
zer ordu tristia,
eternidadeko
penaren luzia!

Pena hetaraz geroz
ez da libratzerik,
eternidadiak
ez du finitzerik;
zenbat arima gaixo
han kondenaturik,
sekulan libratzeko
ez esperantzarik!
Hetaz oroiturik,
gauden dolaturik,
umiliaturik,
etsenplu arturik,
noiznahi partitzeko
lur triste huntarik.

Jaunak igorrien du
zerutik galdia,
erioa du bere
mandataria;
haren erranez geroz
juaiten ahal gira,
gure yaiatzaliak
prest egonen dira;
guk egin ongia,
bai eta gaizkia,
heien arabera
yuiaturen gira;
memento lazgarriak
ordukoak dira.

Mundu huntako penak
deusikan ez dire,
bertzekuen aldian
itzalaren pare;
urtiak miliunka

pasaturik ere,
miserikordiarik
an ez da batere;
zeruko errege,
egizu fagore,
oro zuri gaude,
hortik altxa zaite
gure arima gaixo
doloratuen jabe.

Andre Dena Maria
Birjina garbia,
zure laguntzaren
beharrenta gira;
zeren ofentsatu dugun
gure gidaria,
zure Seme dibino
eta Jaun aundia;
gaiten umilia,
denboraz balia,
eternidadiaz
oroitzen bagira,
zeruko teak
idekiren dira.

Nahi balin ba'gira
hil eta salbatu,
artean behar dugu
denek konbertitu;
bekatu egiteko
kostuma kitatu,
lehen eginetaz
urrikitan sartu;
ez berriz lerratu,
ahalaz behiratu,
ongi konfesatu
hiltziaz oroitu;
denbora joan eta
ez dugu probetxu.

Juan Etxamendi «Bordel»